

passiones, affectus) τῆς ἐλλόγου φύσεως. Ἄλλὰ τὸ ἀσκητικὸν τοῦτο ἰδανικὸν ἰδρύει ὁ ἔφηβος ἐν ἑαυτῷ ὡς προφυλακτῆριον κατὰ τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ του, κατὰ τῆς φαντασίας αὐτοῦ καὶ τῶν ὁρμῶν του. Τὸν τρόπον τοῦ ἰδίου βίου ἀνιδρύει ἐπὶ συστήματος αὐστηρᾶς αὐτοκρατείας.

Ἐπειδὴ καταληφθῆ ὀλόκληρος κύκλος ὑπὸ τοῦ πνεύματος τούτου ἀσχοῦν αὐστηρὸν ἀμοιβαῖον ἔλεγχον ἀλλήλων, διαφωτίζουσι ἀμοιβαίως τὰς ἐπικινδύνους πτυχὰς τοῦ χαρακτῆρος ἀλλήλων καὶ προσμετροῦν πρὸς τοὺς αὐστηροὺς τούτους κανόνες ὀλόκληρον τὸν κόσμον. Κατέχομεν μέχρι τῶν λεπτομερειῶν χωροῦσαν γνῶσιν τοιαύτης ἠθικῆς κινήσεως τῶν νέων τῇ βοήθειᾳ τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν νέων, ὅσοι κατὰ τὴν ἕκτην δεκαετηρίδα τοῦ 19ου αἰῶνος ἠθροίσθησαν ἐν Ζυρίχῃ περὶ τὸν Bodmer καὶ μετὰ τὸ τῶν ὁποίων συγκατελέγοντο ὁ Lavater καὶ ὁ Pestalozzi

Τὴν τυπικὴν αὐτὴν βαθμίδα τοῦ ἐπὶ γενικῶν ἀρχῶν ἐρειδομένου ἤθους διαδέχεται, πολὺ ταχέως ἐνίοτε, ἡ ἀπόπειρα ἐξατομικεύσεως τοῦ Ἠθικοῦ. Τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐκδηλοῦται τόσον ἰσχυρότερον ὅσον περισσότερο ἀσχολεῖται ὁ ἔφηβος περὶ ἑαυτόν καὶ οὕτω οὐ μόνον μανθάνει τὸν ἴδιον αὐτοῦ ἀνεξάντλητον ἐσωτερικὸν κόσμον, ἀλλὰ καὶ ἀρχίζει νὰ ἀποδίδῃ εἰς αὐτὸν μοναδικὴν σημασίαν. Τώρα κάμνει ἴσως ὅ,τι ὁ Βέρθερος φυλάττει τὴν καρδίαν του ὡς ἀσθενὲς παιδίον. Ἡ γίνεται ὁμοίως πρὸς τοὺς νεαροὺς ἐκείνους ἐξωμότης τῆς ἠθικῆς, τοὺς ὁποίους τόσον ἀπαραμιλλήτως περιέγραψεν ὁ Πλάτων ἐν τῷ Γοργία καὶ ἐν τῷ πρώτῳ βιβλίῳ τῆς Πολιτείας ἢ, ὅταν φέρῃ ἐν ἑαυτῷ πλείονα ἠθικὴν οὐσίαν, ἀρχεται νῦν νὰ διαπλάττῃ ἐν συνειδήσει ἑαυτόν καὶ νὰ συναισθάνεται ὅτι μορφοῦται ἐν τῇ ἐννοίᾳ συνολικῆς ἀγωγῆς τῆς ὅλης αὐτοῦ φύσεως.

Ἡ ἐφηβικὴ αὕτη ἡλικία συνεπείᾳ τῆς φυσικῆς ὑποκειμενικότητος τῆς ψυχῆς αὐτῆς διατρέχει πάντοτε τὸν κίνδυνον νὰ ἐκπέσῃ εἰς ἀπεριόριστόν τινα ἀτομικισμόν. Σαφέστατα ἔχνη αὐτοῦ εὐρίσκωμεν καὶ ὑπὸ τὸ κάλυμμα τοῦ ἐν τῷ παρόντι καλλιεργουμένου πνεύματος τῆς κοινότητος, ὑπὸ σοσιαλιστικᾶς καὶ δημοκρατικᾶς δοξασίας. Ἡ πρὸς τὴν ζωὴν βούλησις καὶ ἡ πρὸς τὴν δύναμιν δίψα ἀποτελοῦν τὸ κύριον κέντρον τῶν νεανικῶν ἐτῶν. Ἡ γένεσις σα-

φοῦς περὶ τὸν ἔρωτα ἠθικῆς κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἐνέχει τι παράδοξον πάντοτε καὶ ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν, τῆς ὁποίας τὰ ἰδιαίτερα ἐλατήρια εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐρευνῶνται. Ἐνίοτε γεννᾶται ἐκ συνειδητῆς ἀφυπνίσεως ἀντιρρόπων δυνάμεων, κατὰ συνέπειαν εἶναι εἶδος τι ἠθικῆς ἀσκήσεως. Τὸ φυσικὸν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἶναι ὅτι θέλουν νὰ ζήσουν. «Πλήρης ἀπόλαυσις τῆς ζωῆς» εἶναι νεανικὸν εὐαγγέλιον, ἤδη διὰ τὸν λόγον ὅτι οὐδόλως ἐτι γνωρίζουν π ο ῖ ο ν Ἐγὼ ποθεῖ τὴν ζωὴν.

Παράδοξον, ἀλλ' ἐντελῶς τυπικὸν φαινόμενον εἶναι ἡ ἠ θ ι κ ῆ σ κ λ η ρ ό τ η ς, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶναι ἱκανοὶ νέοι μεταξὺ τοῦ 17 καὶ 24 ἔτους ἐναντι τῶν περὶ αὐτοῦς. Τὸν ξένον ἐνδόμυχον κόσμον μόλις τώρα κυρίως εἰπεῖν ἀνεκάλυψαν. Ἰκανοποιοῦν τὴν πρὸς αὐτοκρανησίαν ροπήν αὐτῶν, ἧτις εἶναι καὶ αὐτὴ τυπικὸν γνώρισμα, τυραννοῦντες ἑαυτοὺς ἐν τῷ προσώπῳ ἄλλων προσφιλῶν εἰς αὐτοὺς ὄντων. Ἐν τῷ φαινομένῳ τούτῳ συναντῶνται διαφορώτατα ψυχικὰ ἐλατήρια. Ἐν πρώτοις πρόκειται περὶ φαινομένου ἀναλόγου πρὸς τὴν ἐκπλήσσοσαν εὐαρέστησιν ἐπὶ τῷ σωματικῷ πόνῳ, ἧτις ἐκδηλοῦται ἐν τῷ ὑπὸ τῶν παίδων βασανισμῶ τῶν ζώων ἀρχίζει νῦν νὰ τέρπη αὐτοὺς ἡ ταλαιπώρησις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ἄλλ' ἐν τούτῳ ἐνυπάρχει ἅμα πειραματισμὸς τις μετὰ τῆς ξένης ψυχῆς. Πῶς θὰ ἀντιδράσῃ; Ἀντέχει πράγματι εἰς τὴν δοκιμὴν ταύτην τῆς ἀντοχῆς; Τέλος ἀποτελεῖ καὶ ἠθικὸν πειραματισμὸν μετ' αὐτῶν τῶν ἰδίων, συνοδευόμενον ὑπὸ τοῦ λανθανόντως παραδοκοῦντος ἔρωτήματος: «Μέχρι τίνος ὀρίου εἶμαι εἰς θέσιν νὰ προχωρήσω;» Ὁ τὰ φαινόμενα ταῦτα παρατηρῶν τρομάζει πρὸ τῶν ἀβύσσων, αἵτινες ἀνοίγονται ἐνταῦθα. Ἐξεταζόμενα ὁμοῦ κατὰ τὴν πρὸς τὴν ψυχικὴν ἐξέλιξιν σχέσιν αὐτῶν δὲν εἶναι τόσον ἐκπληκτικά. Δύναται νὰ παραβληθοῦν πρὸς τὴν τρέμουσαν αὐτοπαρατηρησίαν, μεθ' ἧς ἐπιχειρεῖ ὁ παῖς τὸ ἀπὸ ὑψηλοῦ τοίχου πηδῆμα, ἀναφωνῶν ἔπειτα πλήρης εὐτυχίας: «Γιὰ δῆτε τί μπορῶ ἐγώ». Ἀνάγκη νὰ δοκιμάζεται τὸ μυστικὸν θέλημα τοῦ κινδύνου, ἵνα ὁ ἄνθρωπος ἀποβῇ ἰσχυρὸς καὶ εὐτολμος. Μόνον ὅτι εἶναι ὀδυνηρὰν διὰ τὴν ταλαιπωρουμένην ψυχὴν τῆς μητρὸς ἢ τοῦ πατρὸς, ἧτις δὲν ἐννοεῖ τοὺς πειραματισμοὺς τούτους. Ἐννοεῖται ὁμοῦ ὅτι πολλοὶ τῶν ἐφήβων δὲν δύναται νὰ ἀπαλλαγοῦν τῶν πνευμάτων, τὰ ὁποῖα

προσεκάλεσαν. Δὲν παρατηροῦν ὅτι τὸ πείραμα ἀπέτυχε ριζικῶς, ἀλλὰ πιστεύουν ὅτι τῶρα μόλις εἶναι ἀνδροπρεπεῖς καὶ δυνατοί. Ἡ ἐπιδίωξις τοῦ γνησίου ἀνδρισμοῦ ἀστοχεῖ συχνὰ τοῦ σκοποῦ αὐτῆς κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα. Καταλήγει πολλάκις εἰς πείσμα καὶ πόρωσιν, συνεπῶς συνοδεύεται ὑπὸ ὑπατροπῆς εἰς τὴν βιοτροπίαν τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Χρειαζονται δὲ συχνὰ ὀλόκληρα ἔτη, ἵνα ἀπαλλαγῇ τις τοιαύτης ἠθικῆς καχεξίας.

Ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον ἀστοχῆσας ἀνδρισμὸς ὑπάγεται σύμπλεγμα ὄλον φαινομένων τῆς ἠθικῆς ἐξελιξέως. Ἡ ἐπιδίωξις τοῦ γνησίου ἀνδρισμοῦ ἀπόλλυται παρὰ πολλοῖς εἰς τὸ ἀδιέξοδον. Συλλαμβάνουν τὸ ἐξωτερικόν, κυριολεκτικῶς ἀπὸ τοῦ χρέμπτεσθαι καὶ τοῦ πτύειν μέχρι τῆς γνησιωτάτης φαυλότητος, πρὸς τὴν ὅποیان χρειάζεται πάντοτε ἀρκετὸν θάρρος καὶ πρὸς τοῦτοις ὑπερνηκῆσεις ἑαυτῶν. Τὸ ἀνάλογον δὲ ἐλλείπει ἀπὸ τοῦ ἐτέρου φύλου, μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἐνταῦθα τὸ κέντρον κατέχει συνήθως παρανοηθὲν ἰδανικὸν ἀφοσιώσεως καὶ ἐξ ἀγάπης ὑπαγορευόμενον θυσιῶν. Ὁ λαβύρινθος τῆς ζωῆς παρασύρει ἀμφοτέρα τὰ φύλα νὰ ἀναζητήσουν τὴν ἄνοδον πρὸς τὸ ἀντίστροφον μέρος. Ἀκολουθοῦν ἐσφαλμένην ὁδὸν πρὸς ἀνάβασιν, ἡ δὲ πρὸς τὴν ἐπάνοδον ἀτραπὸς εἶναι τελείως δυσχερῆς.

Ἡ ἐξ ἀθώου καθ' ἑαυτὸ παραστρατήματος γένεσις ὀλοκλήρου πλέγματος πλανῶν καὶ πλημμελημάτων ἀποτελεῖ μέρος τῆς ἠθικῆς καθόλου πείρας τῆς ἐφηβικῆς ψυχῆς. Φαίνεται ὡσεὶ περιεπλάκη τις ἐντὸς δικτύου καὶ δὲν δύναται πλέον οὔτε βῆμα νὰ προχωρήσῃ κατ' εὐθείαν γραμμὴν καὶ εὐθυτενῶς. Τοῦτο δὲν βιοῦν πάντες πραγματικῶς, ἀλλὰ πολλοὶ μόνον ὡς δελεάσματα τῆς φαντασίας ἢ καὶ μόνον ὡς φόβον πρὸ τοῦ ἐνδεχομένου τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀδυναμίας. Ἐντεῦθεν γεννᾶται τότε, ἰδίᾳ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν θρήσκου περιβάλλοντος, τὸ χαρακτηριστικὸν φαινόμενον τοῦ πρὸς τὴν ἀμαρτίαν φόβου. Ὑπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι ἀγνοοῦν ἐντελῶς αὐτό, χωρὶς νὰ εἶναι καλῶτεροι τῶν ἄλλων. Ἄλλ' ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι, τῶν ὁποίων ὅλη ἡ νεότης ἐμβάλλεται εἰς ἀγωνίαν καὶ ταλαιπωρεῖται διὰ τῆς ἐνδομύχου ταύτης βασάνου· ἐκ τῆς ὑφῆς τῶν βιωμάτων αὐτῶν ἀναπτύσσεται διστακτὴ κοσμοθεωρία, ἐν τῇ ὁποίᾳ αἱ δύο ἐν τῷ ἰδίῳ στήθει ἐνοικοῦσαι ψυχαὶ

προβάλλονται εις την σφαίραν τοῦ μεταφυσικοῦ ὡς δύο κοσμοθεωρίαι. Ἐν τῷ μεταξύ φωτός καὶ σκότους ἀγῶνι τούτῳ ἐμφανίζονται τότε ὡς τοῦ ἀγῶνος μετέχοντες συναγωνισταί. Ἄλλὰ συναισθάνονται ὅτι ἐν ἑαυτοῖς ὑπάρχει πάντοτε τὸ σατανικόν, τὸ ἀβυσσῶδες, καὶ δὴ ἐπικινδύνως ἐγγύς. Οἱ τοιοῦτοι ἀγῶνες ἀνάγονται πάντοτε σχεδὸν κατὰ ἐκδηλον τρόπον ἢ λανθάνόντως μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἡβης. Ἐν αὐτοῖς ἀντανაკλαῆ ἢ ἰδιορρυθμὸς ἀπόχρωσις, μετὰ τῆς ὁποίας ἀνεκάλυψαν τὸ πρῶτον ἑαυτοῦς καὶ ὀπισθοδρόμησαν πρὸ ἑαυτῶν μετὰ τρόμου. Ὁ ἐξευτελισμὸς τοῦ ἐγώ, τοῦ ὁποίου συνειδησὶν λαμβάνουν ἐνταῦθα, ἐνδέχεται νὰ καταστῇ ὑπὸ ὠρισμένους ὄρους βραδύτερον ἰσχυρὰ ἀνοικοδομοῦσα δύναμις.

“Ὅσῳ βαθύτερον τώρα γνωρίζουν τὸ ἴδιον αὐτῶν Ἐγώ, τόσῳ συγχωτέρα γίνεται καὶ ἡ περὶ ἑαυτῶν κρίσις, ἐν ταύτῃ δὲ ἐνυπάρχει ἅμα ἡ αὐτοδιάπλασις. Ὀλίγοι εἶναι οἱ ἔφηβοι, οἵτινες πιστεύουν τόσον πολὺ εἰς τὴν ἴδιαν αὐτῶν ὠριμότητα, ὥστε νὰ δικαιολογοῦν εἰς ἑαυτοῦς τὴν γνώμην ὅτι δὲν χρῆζουσι πλέον ἀγωγῆς. Ἄλλ’ ἡ σχέσις αὐτῶν πρὸς τὴν ἀγωγήν εἶναι κατ’ ἀρχὴν διάφορος τῆς τοῦ παιδός, καθ’ ὅσον ἀρχίζουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι νὰ ἐκλέγουν τὰς ἐπιδράσεις, αἵτινες θὰ ἀσκήσουν πλαστικὴν δύναμιν ἐπ’ αὐτῶν. Εὐθύς ὡς ἡ ἐπιλογή αὕτη συνδυασθῇ πρὸς τὴν αὐταγωγήν καὶ τὴν συνειδητὴν πρὸς ἀποτελέσειν τοῦ ἴδιου αὐτῶν χαρακτῆρος ἐργασίαν, μεθίσταται ἡ διὰ τῶν ξένων ἀγωγή εἰς ἀγωγήν αὐτῶν ὑφ’ ἑαυτῶν. Δι’ οὐδενὸς θαύματος θὰ κατορθωθῇ νὰ ἐφαρμόσωμεν εἰς τοὺς νέους σκόπιμα μέσα ἀγωγῆς, ἐὰν οἱ ἴδιοι δὲν θέλουν τοῦτο. Κατ’ ἀκολουθίαν ἀπὸ τῆς βαθμίδος ταύτης καθόλου ἡ ἀγωγή συνίσταται εἰς μόνην τὴν διέγερσιν τῆς πρὸς αὐταγωγήν βουλήσεως. Τοῦτο ἐπραττεν ὁ Σωκράτης καθοδηγῶν εἰς τὴν αὐτοπαρατηρησίαν. Διότι ὅστις βλέπει ἑαυτόν ὡς πρόβλημα θὰ ἀρχίσῃ νὰ θεωρῇ ἑαυτόν ὡς «ἔργον», εἰς τὴν ἀποτελέσειν τοῦ ὁποίου δέον νὰ ἐργασθῇ. Οἱ ἔφηβοι ἀποφαίνονται περὶ τούτου μετὰ πολλῆς συνήθως σοβαρότητος καὶ μεγάλης ἀποφασιστικότητος. Ἐλέγχουν ἐν τοῖς ἡμερολογίοις των μετ’ εὐσυνειδησίας τὰς προόδους των καὶ παραπονοῦνται μετ’ ὀδύνης, ὅταν ὑπολείπωνται τοῦ ἴδιου αὐτῶν ἰδεώδους ἢ ὅταν ἔχουν τὸ συναίσθημα ὅτι ἐκπίπτουν ἀπὸ ἐπιτευχθείσης ἤδη βαθμίδας. Καὶ ὁμοίως

τυπική τις μοῖρα (ὄχι μόνον τοῦ ἐφήβου) θέλει ἵνα τοὺς σκοποὺς ἡμῶν κατορθοῦμεν μόνον πολλάκις ἐφορμῶντες ἐπ' αὐτούς. Ἡ κουρασμένη σοφία τοῦ Schopenhauer, καθ' ἣν ὁ χαρακτήρ εἶναι ἀμετάβλητος, δὲν ὑπάρχει ἐντὸς τοῦ ὑγιαῖς ζωικοῦ συναισθήματος τῶν νέων. Τὸ «θὰ τὸ δημιουργήσω» εἶναι ἡ πίστις τῶν νέων. Καταβυθίζονται εἰς ἑαυτούς, ἀνυψοῦνται, ἐξομαλύνουν, νικοῦν καὶ ἀποδεικνύουν. Κατὰ τὴν προσπάθειαν ταύτην δρᾶνται ἐντελῶς οἰκοθεν τῶν παναρχαίων μέσων τῆς ἀσκήσεως, ὡς ταῦτα ἀπετελέσθησαν ἐν θρησκευτικοῖς φαινομένοις τοῦ παρελθόντος. Ἐπικαλοῦνται, ὡς εἰ τοῦ ἔργου τούτου μετεῖχον μυστικοὶ θεοί, παραδόξους χρησμούς, ἵνα μάθουν ἂν θὰ κατορθώσουν νὰ ἄρουν νίκη ἐναντίον ἑαυτῶν. Ὁ,τι συμβαίνει ἐντὸς καθαρᾶς νεανικῆς ψυχῆς ἐπὶ τῷ δημιουργικῷ τούτῳ λόγῳ «γεννηθῆτω», ἐξέφρασεν τῇ βοηθείᾳ συμπασχούσης προαισθήσεως ὁ Hebbel ἐν τῷ γνωστῷ ποιήματι «An die Jünglinge». Τὸ δυσχερέστατον τῶν ἔργων εἶναι ἡ σφυρηλάτησις τοῦ χαρακτήρος. Ἐυκολώτερον καὶ κατὰ φυσιολογικώτερον τρόπον συντελεῖται κατὰ κινῶνα τὸ φαινόμενον τῆς αὐτοδιαπλάσεως ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς εὐρύσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου. Ἐξωτερικώτερον χαρακτῆρα φέρει ἡ «τυχοθηρία», ἣτις εἶναι ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἐφήβοις ὡς εἰδός τι τεχνικοῦ ὄρου, ἀλλὰ δὲν ἐκτιμᾶται πολὺ, ὡς δεικνύει ἤδη τὸ οἰκεῖον οὐσιαστικὸν «τυχοθήρας». Χρῆσις αὐτοῦ κατὰ τὸ πλεῖστον γίνεται προκειμένου περὶ ἐκπληρώσεως ἐξωθεν προβαλλομένων ἀπαιτήσεων. Παρ' Ἰουδαίοις ἐφήβοις ἀναφαίνεται μετ' ἰδιαζούσης ἰσχύος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς αἰεὶ ζωηρᾶς ἰδέας τοῦ ἀνταγωνισμοῦ.

Τὸ ὑπὸ τῆς Charlotte Bühler δημοσιευθὲν ἡμερολόγιον νεαρᾶς κόρης παρέχει καλὰ παραδείγματα πασῶν τούτων τῶν μορφῶν τῆς αὐταγωγῆς· ἀλλὰ δύνатаί τις νὰ εὕρη τοιαῦτα εἰς τὰς πλείστας νεανικὰς ἐξομολογήσεις καὶ σχετικὰς ἐπιστολάς. «Πρὸ πάντων πρέπει τώρα νὰ ἀρχίσω νὰ γίνωμαι αὐτοτελής καὶ νὰ καταβάλλω ὅλον ἐν περισσοτέρας προσπάθειας ὅπως δημιουργήσω μόνη εἰς ἑμαυτὸν κόσμον» (σελ. 32). Ἐπειτα πάλιν ἡ ἀπόγνῳσις: «Ἄν ἦτο δυνατόν νὰ κατορθώσῃ τις, νὰ ἐπιτύχῃ τις τίποτε! Εἶναι ὅλα τόσον τρομερὰ ἀνωφελῆ, φρικωδῶς ἀνωφελῆ» (σ. 42). Καθόλου τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο καθιστᾷ ἐνδιαφέρον ὁ ὅτι μὲν σύγχρο-

νος, ὅτε δὲ ἐν ἔτος ὕστερον ὑπεισχωρῶν αὐτέλεγχος, ὅστις προβαίνει μέχρις αὐταρνήσεως, τ. ἔ. μέχρι ἀηδίας ἐπὶ τῇ μόλις διαβιωθείσῃ βαθμίδι. Τὸ ἔργον ἀσμάτων τῆς αὐτοδιαπλάσεως ἐν τῇ γερμανικῇ λογοτεχνίᾳ εἶναι τὸ ταξειδιωτικὸν ἡμερολόγιον τοῦ 25ετοῦς Herder τοῦ ἔτους 1769. Πολλοῦ λόγου ἄξια παράλληλα περιέχουν αἱ νεανικαὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Humboldt καὶ τοῦ Schleiermacher. Ἀλλὰ δὲν ὀφείλεται, φαίνεται, εἰς μόνην τὴν ἐπίδρασιν τοῦ γερμανικοῦ ἀνθρωπισμοῦ τὸ γεγονός ὅτι οἱ νεαροὶ ἀγωνισταὶ ἐπιζητοῦν ἐν πρώτοις νὰ ἀναπτύξουν ἐν ἑαυτοῖς τὸν ἄνθρωπον, πρὶν στρέψουν τὴν προσοχὴν αὐτῶν ἐφ' οἷονδῆποτε ὠρισμένον σκοπὸν τῆς ζωῆς, καὶ κατὰ τοῦτο ἡ ἀνθρωπιστικὴ μορφωτικὴ ἰδέα τὰς αἰωνίας ρίζας αὐτῆς ἔχει πάντοτε ἐν τῇ ἐκ νέου τελεσιουργουμένῃ Ἀναγεννήσει, ἐν τῇ ἐνδομύχῳ γεννήσει τοῦ ἀνθρώπου ὡς ὁ λ ὅ τ η τ ο ς. Τὸν ἐν ἡμῖν καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀγῶνα τοῦτον ἐπιφέρει ἡ πρώτη βίωσις τῶν ὑφ' ἡμῶν αὐτῶν προβληθέντων, ἐκ τοῦ βάθους τῆς ἰδίας ἡμῶν φύσεως ἐκβλυζόντων κανόνων:

Ἄν σὴν γῆ θέλῃς νὰ ζήσῃς
 Γίνε ἄνθρωπος προτοῦ,
 Κι' ἄνθρωπος θὰ πῆ τῇ δόξᾳ
 Νὰ κρατῆς τοῦ ἀγωνιστοῦ.
 Τὸ σπαθὶ μὲν τὸ φοβᾶσαι.
 Ἄν τὸ θάρρος τ' ὀδηγεῖ,
 Πρῶτος πάντοτε θενᾶσαι
 Εἰς τῆς νίκης τὸ φιλί.

Ἄλλ' ἄς ἐπιληφθῶμεν τέλος τοῦ κυρίου τούτου θέματος: Ποῖον εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ἔχει τὴν μεγίστην ροπὴν διὰ τὴν ἠθικὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἐφήβου;

Ἡ ἀπάντησις ἔχει ὡς ἐξῆς: Ὁ εἰς ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὁποῖον προσκολλᾶται ὁ ἔφηβος μεθ' ὅλης αὐτοῦ τῆς πρὸς τὴν ζωὴν πίστεως. Εἰς τοιοῦτον ἐπομένως ἄνθρωπον ἀναφέρεται ὅλος αὐτοῦ ὁ πόθος. Θέλει νὰ κατανοήσωμεν αὐτὸν ὅχι μόνον ἐξ ἀνάγκης πρὸς ἀνακοίνωσιν, ἀλλὰ διότι διὰ τῆς κατανοήσεως ταύτης διαπλάττει ἑαυτὸν. Ὁμιλήσαμεν ἤδη ἀνωτέρω περὶ τῆς πλαστικῆς ταύτης δυνάμεως τοῦ κατανοεῖν. Ὁ πρεσβύτερος καὶ χειραγωγῶν κατὰ τὴν τοιαύτην σχέσιν, ἡ ὁποία εἶναι πλήρης τῆς ἀρχεγόνου παιδαγωγικῆς βιώ-

σειως, βλέπει ἐν χειραγωγούμενῳ αἰονεὶ τὰς πλαστικὰς γραμμὰς τῆς μελλούσης αὐτοῦ μορφῆς. «Οὕτω πρέπει νὰ εἶσαι, διότι οὕτω σὲ ἐν-
 ν ο ῶ.» Ὁ ζητῶν ἐξ ἄλλου καὶ ἐφ' ἑαυτὸν ὄχι ἀκόμη πεποιθώς, αἰ-
 σθάνεται ἑαυτὸν ἐξ αἰ ρ ὀ μ ε ν ο ν διὰ τοῦ ὄριμωτέρου: τελεῖ, ὅταν
 οὗτος ἀποτελῇ δι' αὐτὸν πράγματι τὸν ἰδανικὸν ἄνθρωπον, ἐπὶ μα-
 κρὸν χρόνον ἐν ἐσωτερικῇ ἀπ' αὐτοῦ ἐξαρτήσῃ. Τὸν κόσμον βλέπει
 διὰ τῶν ὀμμάτων ἐκείνου· αὐτὸν μιμεῖται ὡς πρὸς τὰ μικρὰ καὶ τὰ
 μεγάλα, ἐνσυνειδήτως ἢ χωρὶς συνειδήσεως, καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν
 φύσιν. Ταῦτο δύναται νὰ ἐπεκταθῇ μέχρι τῶν σωματικῶν χαρακτη-
 ριστικῶν, ὅλα εἶναι· στάσις τῆς κεφαλῆς, βᾶδισμα, μορφασμοί,
 τρόπος τοῦ ὁμιλεῖν. Αἱ δύο ἀνθρώπινα εἰκόνες, αἵτινες γεννῶνται
 ἐνταῦθα, ἡ εἰκὼν τοῦ χειραγωγούντος φίλου, ὡς βλέπει αὐτὴν ὁ
 χειραγωγούμενος, καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ ὄριμάζοντος, ὡς βλέπει αὐτὴν
 ὁ ὄριμώτερος, συνάπτονται αἰονεὶ εἰς μίαν ἐνιαίαν ἰδανικὴν εἰκόνα
 γνησίου ἀνθρωπισμοῦ, οὗτος δὲ εἶναι τὸ πνευματικὸν στοιχεῖον,
 ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀναπτύσσεται νῦν ἡ μυχαιτάτη κοινότης τῶν
 ψυχῶν. Οἱ ἐμπειρικῶς δεδομένοι φορεῖς τοῦ ὄριμωτέρου πνεύμα-
 τος εἶναι δυνατὸν νὰ ἀνήκουν εἰς διαφορωτάτους κύκλους· δὲν εἶ-
 ναι ἀνάγκη νὰ εἶναι διδάσκαλοι ἢ πνευματικοὶ ἢ ἥρωες, ἀλλὰ πολ-
 λάκις σοβαρὸς νεανίας, σύντροφος κεκτημένος ἤδη μελίζονα ἐσω-
 τερικὴν εὐστάθειαν ἢ θαυμαζομένη γυνή, νεᾶνις γυναικοπρεπῆς
 καὶ ἀγνή. Οἱ παιδαγωγοὶ οὗτοι ἐκλέγονται παντελῶς ἐλευ-
 θέρως, ἡ δὲ κατεύθυνσις τῆς ἐκλογῆς ἔχει διὰ τὸν ἐν γενέσει χαρα-
 κτῆρα μεγίστην σημασίαν ὡς σύμπτωμα. «Ὁ πόθος ἡμῶν πρὸς
 φίλον εἶναι ὁ προδότης ἡμῶν». Ἄλλ' ἐν πάσῃ περιπτώσει προ-
 βάλλει τις εἰς τοῦτον τὸν ἄνθρωπον αὐτοῦ ὡς πρὸς ἑαυτὸν τὰς
 ὑψίστας ἀξιώσεις. «Ὅλος δῆποτε καλλωπισμὸς σου δὲν εἶναι ἀρ-
 κετὸς διὰ τὸν φίλον σου· διότι ὀφείλεις νὰ εἶσαι δι' αὐτὸν δείκτης
 καὶ πόθος πρὸς τὸν ὑπεράνθρωπον». Ἐκφράσωμεν τὸ πρᾶγμα γε-
 νικώτερον: ἐκ τῶν ἰδανικῶν τούτων εἰκόνων ἐξαρτᾶται ὅλη
 ἡ πρὸς τὴν ζωὴν πίστις.

Ὁ ἀφωνος πόθος, ἡ μυστικὴ ἐλπίς, τὴν ὁποίαν ὁ ἔφηβος περι-
 ἀγει ἀνά τὸν κόσμον, ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ εὕρῃ ἄνθρωπον, ὅστις
 νὰ ἐρμηνεύῃ εἰς αὐτὸν τὴν ζωὴν, οὐχὶ διὰ γενικῶν θεωρημάτων,
 ἀλλὰ διὰ τῆς κατανοήσεως αὐτοῦ καὶ τῆς ἐμβανθύνσεως

εις τὴν ἀτομικότητα αὐτοῦ. «Τί κυρίως ζητοῦμεν διαρκῶς; Τί ποθοῦμεν; Ἐγὼ τὴν στιγμήν αὐτὴν ἕνα ἄνθρωπον. Δὲν δύναμαι νὰ κατὰ τρώγω ἑμαυτὴν, αὐτὸ εἶναι ἀδύνατον. Τί θὰ γίνῃ; Θὰ ἐπεθύμουν νὰ ἔχω κάποιον, εἰς τὸν ὅποιον νὰ δύναμαι νὰ διηγοῦμαι κάτι καὶ ὁ ὅποιος νὰ ἐπιθέτῃ ἐν τῇ μεγαλοφροσύνῃ του παρήγορον τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἐμοῦ—καὶ νὰ κατανοῇ τὰ ὀλίγα, τὰ ἀσήμαντα, τὰ ὅποια κέκτημαι». Νεανικοὶ σύνδεσμοι μετὰ τῶν ταχέων, τῶν οὕτως εἰπεῖν δοκιμαστικῶν δεσμῶν τῶν ἀτομικότητων πρὸς ἀλλήλας, ἀποτελοῦν συχνὰ τὸ ἕδαφος μόνον τῆς ἐπιλογῆς, ὅπερ ἀποβάλλει τὴν σημασίαν αὐτοῦ ἀφ' οὗ οἱ δι' ἀλλήλους προωρισμένοι εὗρουν ὁ εἰς τὸν ἄλλον. Τοῦτο ἀποτελεῖ νέαν ψυχολογικὴν ἀρχήν, ἀπὸ τῆς ὁποίας δυνατὸν νὰ κατανοηθῇ ἡ κίνησις τῶν νέων.

Ἄλλὰ διατί ἡ δέσμευσις καὶ προσκόλλησις αὕτη εἰς ἕν πρόσωπον; Δὲν ἀρκεῖ πρὸς τὴν ἠθικὴν ὀρίμανσιν μία ἰδέα ἢ ἡ κατηγορικὴ προσταγή, ἢ ἡ διαρκὴς ἀτένισις πρὸς «τὸ ἀγαθὸν αὐτό». Πλάνη τῶν φιλοσόφων! Μόνον διὰ τοῦ ἐσχηματισμένου προσώπου δύναται νὰ φθάσῃ εἰς διάπλασιν καὶ μορφοποίησιν τὸ πρόσωπον. Φαντασθῶμεν τὴν πορείαν τοῦ φαινομένου τούτου ὑπὸ τοὺς πραγματικοὺς αὐτοῦ ὄρους· πρὸ ἡμῶν ἔχομεν ἄνθρωπον, ἄγνωστον καὶ εἰς ἑαυτόν, ὅστις ρίπτων βλέμμα εἰς τὸν ἐνδόμυχον αὐτοῦ κόσμον εὕρισκει χάος ρευμάτων καὶ ἐνδεχομένων. Τὰς δυνάμεις ταύτας δὲν ἔχει ἀκόμη ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ περιπλέει τρόπον τινὰ ἐπὶ τῶν ρευμάτων ἐκείνων καὶ ἀφήνει νὰ παρασύρεται ὑπ' αὐτῶν. Θέλει ὁμως νὰ πηδαλιουχήσῃ, θέλει νὰ καταστῇ ἐνότης. Ἴσως ζοῦν ἐν αὐτῷ τὰ ἀντιμαχόμενα κληρονομήματα δύο ἀνομοίων γονέων. Ἴσως ὀφείλει νὰ ἐπεξεργασθῇ ἐν ἑαυτῷ τρεῖς ἀνθρώπους διαφορωτάτους ἀλλήλων. Οἱ ἄνθρωποι δὲ οὗτοι ζοῦν ἐν διαφόροις στρώμασι, τὰ ὅποια ὅτε μὲν ἀνυψοῦνται, ὅτε δὲ καταβυθίζονται. Μόνος δὲν κατορθώνει νὰ φθάσῃ εἰς ἀποτέλεσμα. Πρέπει νὰ ἐξαρτηθῇ πρῶτον ἀπὸ ξένης προσωπικότητος, νὰ γίνῃ καὶ ὁ ἴδιος πρόσωπον. Ὅχι ἀπὸ πνεύματος, ὅπερ ἔχει ὀριμάσει ἐξ ὀλοκλήρου· τοῦτο ὀλίγα ἐννοεῖ ἐκ τῶν ἀγώνων τοῦ ἀρχαρίου· ἀλλ' ἀπ' ἀνθρώπου, εἰς τὸν ὅποιον οὐδὲν ἀνθρώπινον εἶναι ξένον καὶ ὁ ὅποιος ἐδοκίμασεν ἤδη ἐν ἑαυτῷ τοιοῦτους νικη-

φόρους ἀγῶνας. Διὰ προσωρινῆς σύγχωνεύσεως πρὸς τοιαύτην φύσιν ἀποκτᾶ τις καὶ ὁ ἴδιος μέτρον καὶ μορφήν. Εἶτε τὸ μέτρον τοῦτο εἶναι εὐστάθεια θεωρητικὸν χαρακτῆρα φερόντων ἀξιώματων εἶτε ἡ αἰσθητικὴ ἁρμονία τῆς ἐνδομύχου φύσεως εἶτε εὐρεία ἀγάπη εἶτε ἡ ἐλευθερία τῆς ἐνεργοῦ αὐτοκρατείας εἶτε ἡ ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ θεοῦ ἀνάπαυσις, αἱ πρὸς τὴν ἐνότητα ὁδοὶ εἶναι ποικίλαι, ὁ δὲ καθ' ἑκάστον εἶναι ἐκ φύσεως συγγενέστερος εἰς τὴν μὲν παρά εἰς τὴν δέ, ἴσως καὶ διανύει αὐτὰς κατὰ διαφόρους σταθμούς τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην. Πάντως χρειάζεται π ρ ὀ -
τυποῦ.

Τὴν παιδαγωγικὴν ταύτην ὠνόμασαν «παιδαγωγίαν (διὰ τῶν) παραδειγμάτων». Ἄλλὰ γεννᾶται ἐκ τῆς πρὸς αὐταγωγίαν βουλήσεως. Οὐδεμία πλάνη τῆς νεότητος εἶναι τόσον μεγάλη ὅσον ἡ δόξα ὅτι εἶναι ἐλευθέρᾳ πάσης αὐθεντίας ἢ ὅτι δύναται νὰ γίνῃ. Ἡ βαθμὶς τῆς ἐξελιξεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρίσκεται, μόνον τὴν ἀπὸ τῆς ἀναγκαστικῆς ἐξωτερικῆς αὐθεντίας ἀπαλλαγὴν ἐπιτρέπει. Ἄλλ' αὐτὴ αὐτὴ εἶναι πρόθυμος οὐ μόνον νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς ἐνδομύχως ἀνεγνωρισμένην αὐθεντίαν, ἀλλὰ αὐτὸ τοῦτο νὰ δοθῇ εἰς αὐτὴν ἀνευ ὄρων. Εἰς πόσον βαθμὸν πράττει τοῦτο ἀγνοεῖ καὶ ἡ ἴδια, διότι ὅλα τελοῦνται ὡς εἰ ἦσαν αὐτονόητα. Ἄλλ' ὅτι πράττει τοῦτο ἀποδεικνύεται ὑπὸ τοῦ γεγονότος, ὅπερ ἀναφαίνεται σχεδὸν κανονικῶς ὀλίγα ἐτι βραδύτερον τὸ γεγονός τοῦτο εἶναι ἡ βαθμιαία ἢ αἰφνιδια ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τοῦ ἠθικοῦ ἐγγυητοῦ, τὸν ὁποῖον αὐτὴ αὐτὴ ἐξέλεξεν. Τοῦτο ἐπιφέρει νέαν κρίσιν συνήθως περὶ τὸ τέλος τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας. Ἀρχίζουν τώρα νὰ αἰσθάνωνται ὅτι ὁ ἐνδόμυχος αὐτῶν κόσμος δὲν παρέμεινεν ἐντελῶς ἐλεύθερος, ὅτι ὁ ἰδανικὸς οὗτος ἄνθρωπος ἐπίσης εἶναι πραγματικόν τι μετὰ σαρκὸς καὶ αἵματος καὶ μετὰ τῶν περιορισμῶν καὶ τῶν μονομερειῶν αὐτοῦ. Ἐνίοτε μάλιστα γεννᾶται μῖσός τι κατ' ἐκείνου, πρὸς τὸ ὁποῖον ἐτέλεσέ τις ὑπὸ εἶδος τι ἐσωτερικῆς δουλείας. Ἡ ἀγνωμοσύνη αὕτη, ἣτις κατακαίει τοὺς παλαιούς θεούς, ἐνδέχεται νὰ παραμείνῃ ἀπλῶς μεταβατικὴ βαθμὶς, ἀφ' ἧς τις ἐπιστρέφει. Ἄλλ' ἀναφαίνεται κατ' ἀνάγκην παρά ταῖς ἰσχυραῖς ἀκριβῶς φύσεσι· πᾶς δὲ «ὀδηγός» ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ἰδανικῆς παιδαγωγίας οὐ μόνον δεόν νὰ περιμένῃ αὐτὴν, ἀλλὰ

καὶ νὰ κατασκευάσῃ ἐγκαίρως γεφύρας. Διότι δὲν ἐνδιαφέρει ἡ κατὰ τὴν ξένην εἰκόνα διάπλασις τοῦ ἄλλου, ἀλλ' ἡ εὕρεσις ἑαυτοῦ καὶ τῶν μεγίστων αὐτοῦ δυνατοτήτων ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου. Ὁ ὄριμος δύναται νὰ βοηθήσῃ ἵνα ὁ ἄλλος ὑπερνικήσῃ τὸ ἐν ἑαυτῷ χάος. Δύναται νὰ βοηθήσῃ εἰς τὴν γέννησιν τοῦ ἄλλου, ἀλλὰ ἀδυνατεῖ νὰ γεννήσῃ ἀντ' αὐτοῦ. Ὁ Herder ἦτο τοιοῦτος διεγέρτης ζωῆς. Ἄλλ' ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ εὐρίσκομεν σαφῆ τὰ ἴχνη τὰ μαρτυροῦντα ὅτι δὲν ἦτο ἀρκούντως μέγας, ἵνα ὑπερνικήσῃ τὴν προσωπικὴν τραγικότητα τοῦ παιδαγωγοῦ· διὰ τοῦτο ἀπέκρουεν ἤδη καθ' ἣν στιγμὴν προσεῖλκυεν. Ἄλλ' ἡ ὑψίστη ἀγάπη ἀφήνει ἐλεύθερον τὸ φιλούμενον καθ' ἣν στιγμὴν κατέχει. Μόνον τότε κατέχει αἰωνίως.

Ἡ μοιραία αὕτη σύνδεσις πρὸς χειραγωγοῦν καὶ ὡς ὑπόδειγμα χρησιμεῖον πρόσωπον τελεῖται ἐν τῇ γυναικείᾳ ψυχῇ κατὰ τρόπον διάφορον πῶς ἢ ἐν τῇ τοῦ ἄρρενος ἐφήβου. Ἡ σύνδεσις εἶναι ἐνταῦθα περισσότερον ὀλοκληρωτικὴ, ἢ δὲ ἐξάρτησις βαθυτέρα. Μεταπίπτει ἀναποδράστως εἰς ἐρωτικὴν, συχνὰ μάλιστα εἰς σωματικὴν ἀμα καὶ ψυχικὴν ἀγάπην. Διὰ τοῦτο καταλαμβάνει τὰς χειραγωγουμένας ἢ τραγικότης τοῦ ἀνεκπληρώτου. Διότι τὸ νόημα τῶν σχέσεων τούτων ἐρμηνεύεται ἐσφαλμένως, ἐὰν νοῶνται ὡς πλήρης σύνδεσμος ζωῆς. Αἱ νεάνιδες αὗται δὲν ἀγαποῦν κατὰ βάθος τὸ φαινόμενον πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον πιστεύουν. Ἀγαποῦν ἐν αὐτῷ τὸ ἰδανικόν, τὸ ὕστατον νόημα τῆς ζωῆς. Ἄλλ' ἐλάχισται γνωρίζουν τὸν πραγματικὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος καθίσταται μεσίτης αὐτῶν πρὸς τὸ ἰδανικόν ἐκεῖνο. Γάμος ἐπὶ τῆς παιδαγωγικῆς ταύτης θεμελιώδους βάσεως στηριζόμενος εἶναι δύσκολον νὰ εὐδοκιμήσῃ. Θὰ ἦτο ἀνάγκη νὰ μεταβληθοῦν ἀμφοτέροι, ἵνα καταστοῦν ὄριμοι διὰ τὴν νέαν ταύτην βαθμίδα. Διότι τὸ ὑψηλὸν νόημα τοῦ γάμου δὲν ἐγκεῖται ἐν τῇ εἰς τὴν ὑπερβατικὴν χώραν τοῦ ἰδεώδους διατριβῆς, ἀλλ' ἐν τούτῳ, ὅτι ὁδηγεῖ τὸ ἰδεῶδες εἰς τὴν πλήρη πραγματικότητα τῶν δύο φύσεων. Διὰ τοῦτο ὁ γνήσιος γάμος εἶναι ἡ τελευταία ἀνθesis, ἢ ὁποῖα ἀπὸ τοῦ ἑαυτοῦ τῆς ἡβῆς ὑποδηλοῖ τὴν ὄριμότητα τῶν καρπῶν.

Ἄλλ' ὡς πρὸς τοὺς ἐφήβους ἡ αὐταγωγὴ συντελεῖται—ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς—μόνον διὰ τῆς ἀντιθετικῆς ἐπαφῆς πρὸς

τὸ γυναικεῖον πνεῦμα. Ὁριμὸς ἐσωτερικῶς γίνεται ἐκεῖνος μόνον ὁ ἀνὴρ, ὅστις ἐπλήρωσε τὴν μονομερῆ ψυχικὴν αὐτοῦ ὕψην διὰ τῆς ὁλότητος καὶ τῆς βαθείας ἤχου τοῦ θήλεος. Καὶ ἐπ' αὐτὸν ἐνεργεῖ τὸ κατ' ἀρχὰς ἐνταῦθα τὸ θῆλυ ὡς ἰδέα, οὐχὶ ἀναγκαίως ὡς ψυχοφυσικὴ πραγματικότητα.

Ὁ ἀνὴρ τελειοῦται μόνον διὰ τῆς κατανοήσεως τῆς ψυχῆς τῆς γνησίας γυναικὸς καὶ διὰ τῆς προσλήψεως αὐτῆς ἐντὸς τῆς ἰδικῆς του διὰ τοῦ ἀγῶνος διεσπασμένης ψυχῆς. Διὰ τοῦτο ἡ πρώτη λύσις τοῦ προβλήματος τοῦ Faust:

Νὰ λυτρώσῃμε ἴμποροῦμε μόνον ἐκεῖνον, ποῦ ἀδίκαια προσκαθεῖ, ὑπερακοντίζεται ὑπὸ τῆς δευτέρας, ἀνωτέρας, ὑπὸ τοῦ Goethe, ἐννοεῖται, ὑποδηλωθείσης μόνον καὶ μὴ ἀποπερατωθείσης ποιητικῶς:

Τὸ αἰώνιον θῆλυ μᾶς ἐξυψώνει.

Καὶ ἡ ἠθικὴ ὡσαύτως ὡς τοιαύτη εἶναι εἰς θέσιν νὰ διδαχθῇ ἐκ τῶν γεγονότων τούτων τῆς ἐξελίξεως ὅτι ὁ κανονιστικὸς νόμος τοῦ ἀγαθοῦ δὲν δύναται νὰ ἐξαντληθῇ διὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ καθολικοῦ κύρους τῆς ὑποχρεώσεως· τὸναντίον εἶναι νόμος μορφολογικός, τοῦ ὁποῦ ἐργον ἢ κατεύθυνσις καὶ ἡ ρύθμισις τῆς γενέσεως ζωντανῆς ὕψης. Ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ ἡ ἀτομικὴ ἰδανικότης συζευγνύεται πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀντικειμενικοῦ πνεύματος, ὅπερ εἰσερχόμενον εἰς τὴν ψυχὴν εὐρύνει καὶ ἐμβαθύνει τὴν λειτουργίαν τῆς αὐξήσεως αὐτῆς. Διὰ τοῦτο εἶναι πάντοτε τὸ ἠθικὸν ἰδανικὸν συγκεκριμένη εἰκὼν τῆς πνευματικῆς διαμορφώσεως προσωπικῆς ζωῆς. Τὸ ἀγαθὸν δὲν εἶναι ἀπλῶς ἡ ὑπερβατικὴ πλατωνικὴ ἰδέα, ἀλλὰ τὸ εἰς ἕκαστον ζῶν ὄν ἀρμόζον ἀληθὲς ἀξιολογικὸν σύστημα, ἡ ἀριστοτελικὴ ἐντελέχεια, ἡ ὁποία ἐνεργεῖ ὡς ρυθμίζουσα δύναμις ἐν τὸς τοῦ ἰδεώδους τῆς ζωῆς τοῦ παρόντος κόσμου.

Τὸ ἠθικὸν τοῦτο ἰδεῶδες προσλαμβάνει, ὡς εἶδομεν, κατὰ τὴν νεότητά ἰδιόρρυθμον ἀπόχρωσιν. Καὶ ἐνταῦθα ἐπίσης ἐμφανίζεται περιβεβλημένον προσωπικὴν παράστασιν: τὸ πρόσωπον καὶ ἡ ἐπ' αὐτοῦ στηριζομένη ἰδία ἰδανικὴ εἰκὼν (Jean Paul: «Περὶ τῆς ἀτομικότητος τοῦ ἐσωτερικοῦ τιμίου ἀνθρώπου»). Ἄλλ' ὅμως αὐτὴ αὕτη ἡ εἰκὼν τῆς προσωπικότητος παρα-

μένει εἰς τὴν χαρακτηριστικὴν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ συνδέσμου τῆς πλήρους πραγματικότητος. Αἰωρεῖται ἐν ὑπερβατικῷ ὕψει μακρὰν τῆς δεσμεύσεως αξιώσεως τῶν μικρῶν καὶ ὀρισμένων αἰτημάτων τοῦ καθ' ἡμέραν βίου. Διατηρεῖ πάντοτε τὸν χαρακτήρα τοῦ «ιδανικοῦ αἰτήματος», περὶ τοῦ ὁποῦ ὁμιλεῖ ἡ «Ἀγριόπαπια» τοῦ Ἰψεν. Ἰδανικὸς ἄνθρωπος καὶ πραγματικὸς ἄνθρωπος δὲν συμπίπτουν ἀκόμη πλήρως. Ἡ ἐκ τούτου ἀπορρέουσα ἐλευθερία καὶ «προοπτικὴ εἰς τὸ ἄπειρον» κέκτηται κατ' ἀνάγκην ἐξελικτικὸν νόημα. Ἐπι ὑψηλοτέρας τινὸς βαθμίδος ἐπαναλαμβάνεται ἐνταῦθα ἡ ἀντικατοπτρίζεται ἡ διαρχία ἐκείνη ἰδανικοῦ ἔρωτος καὶ γενετησίου κατ' αἰσθησιν ὁρμῆς, τὴν ὁποῖαν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐξήραμεν. Ἡ νεότης δὲν συνεβιβάσθη ἀκόμη ἐντελῶς — πρᾶγμα ἀναγκαῖον διὰ τὴν πλήρη αὐτῆς ὀριμότητα — πρὸς τὸ γεγονὸς τοῦ πεπερασμένου. Ἐν αὐτῇ ζῆ ἀκόμη ἡ «ἀπόλυτος ὁρμή», ἡ ὁποία χωρεῖ πέρα παντὸς πραγματικῶς δεδομένου.

Ἐὰν ἐντεῦθεν στρέψωμεν πάλιν τὸ βλέμμα εἰς τὴν ψυχανάλυσιν, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ μονομερὴς ἐκείνη ἀρχὴ τῆς παρωθηθείσης γενετησίου ὁρμῆς ὑπερακοντίζεται ὑπὸ ἀρχῆς πολὺ γενικωτέρας. Χωροῦντες πρὸς ἴδιαν μορφήν, πρὸς τὴν προσωποποίησιν, δοκιμάζουν οἱ ἄνθρωποι κατὰ τὴν διάρκειαν ἤδη τῆς ἥβης βαρείας περὶ τὴν αὔξησιν βλάβας. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει λέγουν περὶ αὐτῶν ἐν τῇ ἐννοίᾳ ψυχολογικῆς καθαρῶς διακριβώσεως: «Δὲν ἐτελείωσαν ἀκόμη μὲ τὸν ἑαυτὸν τους ἢ μὲ τὸ πεπρωμένον τους». Ἡ ἡμιτέλεια αὕτη ἐκδηλοῦται διὰ τῆς ἐπανεμφανίσεως παλαιῶν βιωμάτων, τὰ ὁποῖα καταταράσσουν τὴν ψυχὴν καὶ ἀφαιροῦν ἀπ' αὐτῆς τὴν γαλήνην, ἡ ὁποία ἀπορρέει ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀπαρτισμοῦ, ἐκ τῆς συγκεκοτημένης ἐσωτερικῆς ἐνότητος. Αἱ τοιαῦται φύσεις δὲν κατορθοῦν νὰ εὑρουν τὴν τοῦ ἐσωτερικοῦ αὐτῶν βίου μέλλουσαν νὰ κυριαρχήσῃ μορφήν. Μένουν προσκεκολλημέναι ἢ ἐξ ὀλοκλήρου ἐν καταστάσει τινὶ ψυχικῆς ἥβης, λοιπὸν ἐν τῷ ἀδιαμορφώτῳ, ἢ ὡς πρὸς τμήματά τινά τῆς φύσεως αὐτῶν, τὰ ὁποῖα ἀπειλοῦν διαρκῶς τὸν χαρακτήρα των. Αἱ ἐσωτερικαὶ αὐτῶν δυσχέρειαι ὁμοιάζουν καὶ βραδύτερον πρὸς ἐπὶ μέρος ἥβας. Περιπίπτουν πάλιν ὡς πρὸς τὸ ἠθικὸν αὐτῶν περιεχόμενον εἰς ἄωρους τρόπους διαγωγῆς. Ταύτας δὲ κατανοεῖ τις ὀλοσχερῶς μόνον ἐὰν

ἀκολουθήσῃ αὐτὰς ἀναδρομικῶς μέχρι τοῦ πλαισίου τῆς ὅλης ἡβης. Ἐκεῖ θὰ εἶχον νόημα καὶ θὰ ἦσαν ἐπίκαιροι. Βραδύτερον ἐνεργοῦν ὡς κατάλοιπα παλαιότερου στρώματος τῆς ἐξελιξείας.

Ἄλλὰ πάντα τὰ κατὰ τὸ φαινόμενον τέρματα τῆς μορφοποιήσεως εἶναι μερικαὶ μόνον λήξεις. Ἐκάστη ἡλικία δέον νὰ ζητῆ ἐκ νέου τὴν εἰς αὐτὴν προσήκουσαν μορφήν τῆς ζωῆς. Εἰς ἐκάστην ἡλικίαν ἀνταποκρίνεται ἰδιόμορφον ἦθος, ὄχι δὲ μόνον, ὡς εἶπεν ὁ Goethe, ἰδιόμορφος φιλοσοφία. Εἰς τὴν νεότητα ἀναλογεῖ τὸ ἀγωνιζόμενον ἦθος μακρινοῦ ἰδανικοῦ, εἰς τὸν ἄνδρα ἢ νεκηφόρος διαλλαγῆ ἰδανικοῦ καὶ πραγματικότητος, εἰς τὸν γέροντα ἢ ἐγκαρτεροῦσα ἀνάπαυσις ἐν τῇ πραγματοποιηθείσῃ μορφῇ *sub specie aeternitatis*.